

ТИЖНЕВИК: REVUE HEBDOMADAIRE: ТРИДЕНТ UKRAINIENNE

ORGANE DE LA LUTTE POUR L'INDÉPENDANCE DE L'UKRAINE

FONDÉ LE 15 OCTOBRE 1925 PAR SIMON PETLURA

Число 33 (683) Рік вид. XV. 28 вересня 1939 р. Ціна 2 фр. Prix 2 fr.

Париж, четвер, 28 вересня 1939 року

Нелюдського злочину перед Україною допустився Гтле), заплативши українськими та сусідніми з ними землями Пстши своєму московському союзникові за поміч. Землі ті, що їх одаю на поталу червоному катові, спливають вже кров'ю і підпадають пекельним експериментам кремлівських володарів Москві. Цна нечувано висока, якою Німеччина купила дальшу співрацо з Москвою, виявляє те безнадійно скрутне становище, в яком вона опинилася вже на початку війни. Та разом з тим, попствши червоній армії стати твердою ногою на Вислі й на Карпатах, Німеччина поповнила і гріх непростений перед рештою Європи. Не лише сусідні держави, але й дальші. знову, як 1920 року, потрапляють під безпосередню загрозу сьогодні нічим не стрманого апетиту Москви, який в першу голову може окошитися саме на тих, хто сприяв його роздражненню і посиленню.

Наші надії, висловлені в передовиці минулого числа, що «злодійський напад СССР на Польщу і безправне збройне захолення українських земель, може виявити справжню мету суь

московського імперіялізму... який загрожують постійним життєвим інтересам інших великих держав Європи й Азії», поки-що не справдилися. На Заході, в дипломатичних канцеляріях, чомно приймаючи совітських амбасадорів, все ще лише намагаються вияснити собі справжнє значіння совітського «жесту» і дійсний характер московського «нейтралітету». Тим часом, на Сході події йдуть своїм током і розвиваються впрост калейдоскопичним темпом.

Перекресливши оновленням «історичної приязни» між Берліном і Москвою на свій не менш тяж «історичний» «Drang nach Osten», пішовши в московську Каносу, Гітлер мусить волею-неволею пристосовуватися до вказівок Москви, куди перенесено тепер центр дипломатичної акції на Сході.

Просимо ласкавого читальника пригадати собі, що писалося в минулому числі «Тризуба» в статті нашого близького співробітника М. Ковальського, під заголовком «Героїчний іспит» і порівняти написане тижня минулого з тим, що діється сього. По захопленню двох третин польської території, Москва виявляє нестриманий тиск на балтійські держави, де першою жертвою має власти Естонія; простягає з Карпатських перевалів руку до Угорщини, не обмежується вже претензіями лише на Бесарабію — річ йде про панування над Чорним морем, Балканом і протоками. Присутність у Москві турецького міністра закордонних справ, потаємні наради Рібентропа з Молотовим можуть обіцяти різні несподіванки. І коли ці рядки побачать світ друком, то Європа, може, стоятиме перед новими довершеними фактами, яким запобігти легше було, ніж буде їх виправити.

А з того, що вже сталося, мусимо знову і знову нагадати два моменти.

Тісна спілка Німеччини з Москвою, по-перше — оновила й посилила загрозу московського імперіялізму в світі, а по-друге — поставила Європу знову перед безпосередньою небезпкою поширення комунізму.

(з приводу однієї книжки)

*« Ut Ukraina ab utraque parte Borys-
thenis cum Exercitu Zaporoviensi genteque
Parvae Rossiae perpetuo sit ab omni externa
dominatione libera ! »*

Пилип Орлик 1)

В Європі з української історії безперечно найпопулярніше ім'я — це ім'я гетьмана Іоанна Мазепи. Широкому розголосові тому прислужилися великі майстри слова та видатні маляри, що прославили його в своїх творах. Та коли на Заході заінтересування його особою зв'язано найбільше з романтичною пригодою неначеб-то з молодих літ гетьмана та трагічним кінцем його життя, то для України це постать — великого володаря, гарячого патріота, незломного борця за незалежність, незабутнього протектора нашої культури і її гоїного мецената. Найпишніший розцвіт української школи, друку, гравюри, будівництва припадає саме на час «щасливого правління Ясновельможного Його Милости Пана Іоанна Мазепи, Гетьмана Війська Й. Ц. П. В. Запорозького й України обох боків Дніпра, ктитора св. Лаври Печерської Київської». Вік його — то золотий вік української культури. І не дурно, од сучасників його почавши і аж до наших днів, звикли всі українці оддавати щирю пошану — «celsissimo ac illustrissimo domino d. Joanni Mazepa exercituum s. c. m. zaporovien- sium supremo duci, ordinis s. Andreae Apostoli et Albae Aquilae equiti, divinitus electo, dato, munito, patri patriae, ecclesiae de-

*) Статтю цю з де-якими одмінами було недруковано в журналі «La Revue de Prométhée» ч. 5-6 з 15.7.1939 р. З огляду на те, що сучасні події роблять ці історичні міркування знову актуальними, подаємо її до відома нашим читачам. Ред.

1) Instructio dominis Demetrio Horlenko... extraordinariis Exercitu Zaporoviensis legatis ad Praefulgidam Portam Ottomanicam... data in urbi Vaba anno Domini 1711 9 - bris 3 die. — Переписка и другія бумаги Шведскаго короля Карла XII, Польскаго Станислава Лещинскаго, Татарскаго Хана, Турецкаго Султана, Генеральнаго Писаря Ф. Орлика и Кіевскаго Воеводи Іосифа Потоцкаго на латинскомъ и польскомъ языкахъ. «Чтенія въ Императорскомъ Обществѣ Исторіи и Древностей Россійскихъ при Московскомъ Университетѣ», Москва 1847, кн. I, ст. 64.

fensori, belli et pacis artium cultori ac patrono, hostium inimicorumque perpetuo victori, utriusque fortunae moderatori sapientissimo» 2).

Цілком зрозуміло, що пам'ять великого гетьмана, завжди дорога українському громадянству, особливо близькою стала сучасній нашій еміграції. Мазепа надто близький тим, хто в рядах Української Армії чи разом з нею в неперестанній війні проти Москви примушений був, не покладаючи зброї, залишити батьківщину в листопаді 1920 року. Війна України за визволення з московського ярма р. р. 1708-1711 і остання збройна боротьба наша за власну державність р. р. 1917-1921 неначе подали одна одній руки через двісті літ «пропащого часу», як назвав М. Драгоманів перебування України під Москвою. Прадавні предки і далекі нащадки — покоління початку XVIII-го віку і початку XX-го зійшлися в одній меті, в одному почутті і... одній недолі.

Нема нічого дивного, що 300-ліття народження Іоанна Мазеви, яке припало на рік 1932, викликало всюди на українських землях — по-за межами, звісно, совітів — і серед еміграції на чужині посилення культу національного героя. Виявилось те в прилюдному вшануванні його пам'яті і в зрості видань, що говорять про нього 3).

2) Дедикація тезису Академії Київської, присвяченого Мазепі року 1708. Гравюра на міді, розміром 106 × 77,5 см. — Шедевр славного українського гравера Д. Галяховського. Єдиний примірник перебуває в Бібліотеці Красінських у Варшаві.

3) Огляд найновішої літератури епохи Мазеви подає проф. Д. Доросенко: «Мазепа в історичній літературі і житті» — «Мазепа» Том I, ст. 3-34, Праці Українського Наукового Інституту, Т. XLVI, серія історична. Книжка 5. Варшава 1938 р. Давніші — по-за спеціально бібліографічними реєстрами — огляди: того ж автора — «Огляд Української історіографії». Прага, 1923, і «Нарис історії України» Т. II — Праці Українського Наукового Інституту, Т. XVIII, серія підручників, книжка 2, Варшава, 1933, та проф. А. Яковлєва «Українсько-Московські договори в XVII-XVIII в. в.» Праці Українського Наукового Інституту, Т. XIX, серія правнича, книжка 3. Варшава, 1934. Все — мовою українською. Зазначимо далі головнішу літературу мовами чужими:

D'oroscenko D. Prof. «Die Ukraine und ihre Geschichte im Lichte der westeuropaischen Literatur des XVIII und der ersten Haelfte des XIX Jahrhunderts». Sonderdruck der Abhandlungen des Wissenschaftlichen Ukrainischen Instituts im Berlin.

Borschak Elie. «L'Ukraine dans la litterature de l'Europe occidentale» («Extrait du «Monde Slave» 1933-35, Paris 1935, c. 47-65, «Mazepa et les Mazepistes»). Korduba Miron Dr., professeur à l'Université J. Pilsudski. «La litterature historique soviétique ukrainienne». Compte rendu 1917-1931. Bulletin d'information des sciences historiques en Europe Orientale. Varsovie, 1938. Останнє видання, присвячене Мазепі мовою французькою, це — Borschak E., Martel R. Vie de Mazepa. Paris, 1931. Остання праця, що вийшла мовою німецькою, за останній час, це, оскільки нам відомо, — Doroschenko D. «Hetman Mazepa, sein Leben und Wirken», Berlin, 1932, «Leitschrift fuer Osteuropaische Geschichte, Sand VII, Neue Folge Sand III, Heft 1.

Менше пощастило його наступникові — гетьманові П. Орликові. Він, що його діяльність пройшла здебільшого на еміграції в неперестанній гострій боротьбі проти Москви, залишався довгий час у затінку. Тепер ця трагічна і разом з тим величя постать гетьмана-емігранта, яка досі була мало і неналежно висвітлена, знайшла нарешті собі реванш.

З одного боку — певний паралелізм історичних подій, спільність долі, подібність переживань, надій і розчарувань природне будили інтерес сучасної нам української еміграції до її славного попередника. З другого — сама присутність через те закордонном багатьох українських учених, наявність там наших наукових установ наближала нас до чужеземних архівів і полегшувала можливість дослідів 4).

В наслідок того з'явилося чимало видань, присвячених тій добі. Особливо тут слід одмити видавничу діяльність широко розвинену Українського Наукового Інституту у Варшаві. Вона складає безперечну заслугу ініціативи й енергії першого і довголітнього директора Інституту, одного з його основоположників професора Ол. Лотоцького і постійного секретаря установи проф. Ром. Смаль-Стоцького. Так, низку книжок виданих Інститутом присвячено епосі, яка нас цікавить 5).

* * *

4) Як справедливо зауважує проф. Д. Дорошенко, «значна частина українських наукових сил, що опинилася на еміграції, продовжувала свою працю й на чужині: українські дослідники взяли за розшуки джерел для української історії по чужоземних архівах. На цьому полі удалося І. Боршаківі знайти й опублікувати чимало цікавих матеріалів з французьких архівів до історії української еміграції з гетьманом Пилипом Орликом на чолі» (Д. Д о р о ш е н к о. «Мазепа в історичній літературі і в житті». «Мазепа» Т. І. ст. 14).

5) А саме: «Діярий гетьмана Пилипа Орлика» — опрацював для друку Ян із Токар Токаржевський - Карашевич. Праці Українського Наукового Інституту; Т. XVII, серія історична, книжка 3, Варшава, 1936. — Б. К р у п н и ц ь к и й. «Гетьман Пилип Орлик». Праці Українського Наукового Інституту, Т. XLII, серія історична, книжка 4, Варшава, 1937. — «Мазепа» (збірник), Т. І. Праці Українського Наукового Інституту, Т. XLVI, книжка 5, серія історична, Варшава, 1938. — «Мазепа» (збірник), Т. 2. Праці Українського Наукового Інституту, т. XLVII, серія історична, книжка 6, Варшава, 1939.

Сьогодні особливу увагу нашу притягає з того до себе праця Б. Круницького, присвячена гетьманові Пилипові Орликові (1672-1742), — огляд його політичної діяльності.

Автор її — старшина Української Армії, молодий учений, що працює при Українському Науковому Інституті в Берліні. Він — учень відомого історика Дм. Дорошенка, професора раніше Українського Університету в Празі, нині — Університету ім. Й. Пілсудського у Варшаві. Б. Круницький, автор кількох робіт з тієї-же лохи, вже друкованих в різних наукових виданнях, поставився до свого завдання вельми сумлінно: він вивчився спеціально шведської мови, добре вистудіював існуючу вже літературу питання і протягом кількох років працював по чужеземних архівах, збираючи відповідні ще невидані матеріали. Це все разом із доброю школою, з солідним підготовуванням і ясно поставленою метою дало в результаті цінну монографію, яка уявляє собою докладний огляд діяльності політичної гетьмана-емігранта. На прикінці книжки, добре удокументованої, подано загальну характеристику цієї цікавої постаті нашого минулого: державного мужа, борця і патріота. На не наби-який плюс розвідки треба записати додані до тексту її (сторінки 182-251) документи — наслідки розшуків і роботи автора над архивним матеріалом — Секретного Державного Архиву Пруського в Берліні, Державного Архиву Саксонського в Дрездені, Державного Шведського Архиву в Стокгольмі. Ці додатки дають читачеві змогу перевірити висновки автора, здебільшого добре обґрунтовані і взагалі обережні. А разом з тим надруковані документи ще раз нагадують про те, які скорби для нашої історії переховано по чужеземних архівах і якою конечною являється організація систематичного їх досліду.

Коли ми звертаємося до недотач праці, то перш за все, на наш погляд, слід одмітити брак стислого резюме твору якоюсь європейською мовою; подані в змісті по французькому і по польському самі наголовки розділів того не заступають, і в такому вигляді міркування і висновки автора зостаються приступними самим землякам нашим, їхнім ближчим сусідам та рузькому колу фахівців.

Так само дає себе в знаки відсутність історичної мапи тодішньої Європи. Вока значно оживила б виклад, тісно пов'язаний з

тогочасним становищем сусідніх з нами і далеким держав, їх взаємовідносинами, кордонами, різноманітними політичними комбінаціями, дипломатичними трактатами та подорожуванням гетьмана.

До того б хотілося бачити й показчик імен, що звісно полегшило б користування книжкою.

Жаль бере так само, що не подано автографа П. Орлика, тим більше, що письмо колишнього студента Київсько-Могилянської Академії, пізніше писаря Капітули Митрополії Київської, Генерального Писаря і нарешті — «*Illustrissimi Ducis Exercitus Zaporovenensis*» — надзвичайно гарне й характерне.

Я особисто не можу забути того враження глибокого, яке зробили на мене автографи П. Орлика — документи в Саксонському Державному Архиві, саме ті, що їх текст надруковано в книжці Б. Крупницького. Справді, доволі раз його, те письмо бачити: таке воно гарне і до того характерне для нашої школи й культури того часу. Адже завжди характер письма й склад його говорить не лише про саму людину, а й свідчить про рівень культури оточення, з якого вийшов той, хто писав, епохи, до якої належав він, виявляє чужі впливи і підкреслює своєрідне. З цього погляду, моменти палеографії і дипломатики додають де-які непозбавлені інтереси риси для загальної оцінки історичної постаті. Порівняти хоч би чепурне письмо П. Орлика, характерне для школи, в якій він науку pobірав, для нації й епохи, до яких належав, з невковирним письмом московським того ж часу 6).

Нехай простить мені ласкавий читальник це «ліричне відступлення», але його викликало цілком зрозуміле бажання мати щось од людини. Бажання тим зрозуміліше, що й досі нема в нас портрета П. Орлика 7).

6) Так само інтересні ті документи Орликові з погляду сфрагистики його. На одному з них знаходиться одбиток «Військової Печати», тобто печаті Української Держави за часів цього гетьмана. Печать та уявляє великий інтерес не тільки для вчених, які працюють на полі сфрагістики, цікава вона для історії українського державного права взагалі. Їй присвячує автор цих рядків спеціальний нарис, що являється темою його доповіді в Українській Бібліотеці ім. С. Петлюри в Парижі.

7) Хоч, на думку автора цих рядків, ми його маємо. Так званий Гріпгольмський портрет (Гріпгольмська Галерея в Стокгольмі, ч. 197), хібно здавна записаний в реєстрах того музею, яко портрет І. Мазепи, уявля собою не портрет останнього, а з усією правдоподібністю портрет його сунесора — П. Орлика. Та це спеціальна тема, вивчення і ґрунтовання якої присвячено доклад в тій же Бібліотеці в Парижі.

Та висловлені вище зауваження — або порівнюючи дрібниці, або ріа desideria «любителей отечественной старины» — ніяким побитом не зменшують ваги праці Б. Круницького, за яку українське громадянство повинно бути йому вдячне. З свого боку, можемо як найщиріше йому побажати дальшого розвитку його дослідів.

Вячеслав Прокопович

(Далі буде)

Н А С У Ч А С Н І Т Е М И

Од часу, коли розпочалася нсва велика війна, а саме — напад Німеччини на Польщу 1 вересня і оголошення Великою Британією та Францією війни Німеччині 3 вересня, як відповідь на цей напад, вже пройшло досить часу, щоби глянути на всі ці події згори і витягти з них хоч би приблизні перші висновки. Правда, виступ Соєтіів, що стався 17 вересня у спину Польщі, затемнив обрії та сплутав певні розрахунки; він, цей виступ, надав загальнішого характеру тому конфліктові, що розгорівся, і сьогоднія трудніше передбачити усі наслідки від виступу цього несподіваного для багатьох актера, що з'явився на європейській сцені сьогодні в ролі «протектора» білоруських та українських меншостей в Польщі, а завтра може стати «протектором» слов'ян на Балкані.

Не про ті чи інші висліди цього конфлікту загального говоритимемо. Місяць бойових операцій — це ж час малий для того, щоби означити і охопити усі царини військової підготовки й операцій. Розбиття Польщі, яка в де-яких місцях своєї території, ще ставить опір наїздникам, не міняє ані позицій, ані закінчує війни, що розпочалася. Багато вже сфер життя у вісійковій поготівлі, багато з них в стадії підготовки. Багато ж ще чинників в Європі увійде в гру з часом, захоплені будуть вони виром подій, що готують не мало несподіванок. Це ж бо тільки початок війни, яка заповідається на багато років.

* * *

Недавно у одній французькій газеті проскочила думка, на жаль, непомітна, про те, що фактично, сучасна війна є нічим иншим, як продовженням війни 1914-1918 р. р., після якої був лише двадцятип'ятилітній «антракт», перерва чи довше перемир'я.

Ця думка цілком сходиться з сучасним станом річей. Ця думка підтверджується постійними заявами німецького канцлера Гітлера про непогодження німецького народу з Версальським трактатом. Ця двадцятип'ятилітня пауза, що вже видала в цілій Європі (як і в цілому світі) нове покоління, що не знає про війну 1914-1918 р. р., справді кінчилася вибухом нової війни, чи, як будуть говорити майбутні історики, розпочаттям воєнних операцій після невдалих мирних переговорів.

Та й справді, коли проаналізувати головні напрямні міжнародного життя, особливо європейського, за цю двадцятип'ятилітню паузу, то сучасні події є логічним їхнім вислідом. До війни йшло, до неї готувалися, не дивлячися на всі старання відтягнути її.

Уникнути тої війни, теоретично говорючи, не було змоги. Бо Німеччина, розбухнувши після зайняття Ренанії й Сарської області, «нагулявши м'язи» після Австрії та Чехословаччини, мусіла йти далі, бо ментальність режиму штовхала її на це. Хоч йти далі, то більше ризико було у перспективі: зустріти врешті рішучий спротив на шляху свого імперіялізму. Адже ж цілком зрозуміло, що ходило не про Данциг і не про коридор у серпні 1939 року.

Коли у вересні 1938 року війни статися не могло по багатьом причинам, а особливо, по причинах непідготованості до ведення її, то вересень 1939 року дає зовсім иншу картину. Тепер машина війни — ця тяжка і складна машина — помалу пішла в хід і сьогодні, вже ніякі паліативи, à la Мюнхен, не в стані спинити точну і вираховану ходу цієї машини війни. Помітна лише різниця у ході цієї машини війни — німецької та англо-французької. Перша, німецька, хоч ніби проходила у підготовці своїй та в Польщі з властивою для німецького характеру методичністю, однак на загал помітне в її ході нервування, вже сидко ясно дивну неритмічність виявів, поспіх і потребу зовнішніх ефектів. В той час, як з цього боку англо-французька машина війни розпочала свою ходу спокійно, без нервування, без перебоїв, без зовнішніх ефектів, і що-далі, то лише збільшується її хода, інтенсифікується функціонування її окремих частин, додаткових і допомогових її устаткування. В цьому є головна різниця: там, в Німеччині, велике нервеве напруження з перед багатьох літ, що збільшилося за останні три тижня війни, тут — спокійна й тверда рішучість, скажемо більше, ясна й прозора рішучість. Певно, для перемоги це є цінна запорука.

Це перше враження від місяця війни.

* * *

Мимомолі в процесі аналізу насадується думка про порівняння сил 1914 року і 1939 року. На це потрібно присвятити багато студій, бо така тема не може бути вичерпаною однією статтею.

Однаке кілька, так би мовити, загальних штрихів можна кинути.

В 1914 році іншою була Німеччина. Її перемога над Францією 1870-71 років дала їй змогу зосередити і нагромадити можливості для мілітарного скріплення свого в середині і на зовні, особливо на морі (зване гасло кинене Вільгельмом II про «будучність Німеччини на морі»). Сьогодні ж Німеччина 1939 року одмінна. Вийшовши з поразкою з війни 1914-1918 р. р., прійшовши через комуністичні путчі і революції, переживши економичну руїну, вона, порівнюючи недавно — з часом з'явлення теперішнього володаря її — почала вона організовуватися і скріплятися. Але вартість і довготривалість цього організованя і скріплення стає під сумнів, оскільки перед нею стають перспективи довголітньої війни і довголітнього посиленого напруження в додаток до того, яким вона жила кілька років за часів миру.

Коли ж додати до цього, що сьогодні саме ведення війни одмінне від минулої і потреби її інші, то ясним стає, що Німеччина 1939 року слабша від Німеччини 1914 року.

У 1914 році по боці Німеччини стояла держава, хоч стара, але з давньою цивілізацією і організаційністю і з дуже вигідним географічним положенням, а саме Австрс-Угорщина. Сьогодні ж її нема зовсім. Її відсутність міняє на не користь Німеччини і ситуацію на Балкані і на Близькому Сході.

Тому цілком зрозумілий пакт не-агресії Німеччини і Совітів, і теперішні уступки Німеччини перед Совітами у розподілі територій Польщі. До того ж, як видається, що кожний із контрагентів — Німеччина й Совіти — мають на меті кожний для себе більше виграти, будучи у спілці, ніж програти, і тому думка про можливість сутички між ними самими відпадає при першому глибшому аналізі взаємних вигод для них самих.

* * *

За це ближче порозуміння Німеччини й Совітів говорять ще багато інших міркувань більше загального характеру.

Знаною стала фраза Рібентропа, сказана в Москві по заключенню пакта не-агресії з Совітами, а саме: «цей пакт відисвяє давню історичну приязнь між Німеччиною й Росією».

Ключ для зрозуміння цієї фрази знаходиться не тільки в сучасності, але й у минушині.

Експансія німецького світу, протягом XVIII і XIX століть на захід зупинилася фактично на тих межах, що сьогодні служать кордонами теперішньої Німеччини з Голандією, Бельгією, Люксембургом, Францією, Швейцарією. Проголошення імперії німецької у Версалі у 1870 році означило на заході лише географичну назву для німецького світу, що існує й тепер. Лишилися тоді спірні дрібні території, як Альзас, Лотарингія, Елен, Мальмеді, данський Шлезвіг то-що. Але на загал західні межі (з відламами на північ і південь) германського світу давно вже ста-

білізувалися унормуванням стосунків політичних і економічних.

Інше діло — на сході. Намагання німецького світу прейти на схід датуються не од сьогоднішнього дня. Там кордони не усталилися ніякими способами. Східні кордони германського світу протягом недавньої історії мінялися дуже часто. Поділи Польші тому доказом. І ці кордони, очевидна річ, трудно було у установити, бо, як вчить історія, точилася там постійна бсі стібка з цим німецьким проникненням. Одначе це проникнення на схід не завжди було тільки збройним. Мало воно багато інших форм: культурних, дипломатичних, династичних, екснсмичних, прсмислевих, навіть демографічних (знані «німецькі меншості» і колоністи).

Тому цілком зрозуміло, що сьогоднішня Німеччина не могла міняти своїх «історичних» напрямів, а саме того славновісного Drang'u nach Osten. Мінялися лише форми йсгс. І от за' аз сдною із форм цього самого Drang nach Osten і є совітськs-німецький пакт. Не треба забувати, що пруська військова каста, що з часів Фридриха Великого знайшла своє призначення (як прсдсрження традицій теетснських лицарів) і зараз однаходить своє місце і вияв в теперішньому Reichswehr'і ІІІ-ої Німеччини і яка, ясна річ, зараз бере гору у справах вирішення майбутности германського світу, — постійно вважала, що Німеччина й Росія мусять порозумітися й не тільки жити в мирі, але і в союзі напрувленсму проти Англії з одного боку і проти південного світу — Франції й цілсі системи середземноморської цивілізації.

Як-що були розходження поміж чинниками Reichswehr'u і Гітлером у різних питаннях німецької політики зовнішньої і внутрішньої, мусіли вони бути і в цьому питанню, але, певна річ, були вони в площині лише форми цієї «історичної приязни» з Росією. Як показує факт поспіху підписання совітсько-німецького пакту, події приневодили Гітлера скорше знайти вихід з того положення, в яке він поставив Німеччину, власне в тій формі, яка була на сьогодні, а саме: пакт з Совітами, які для Німеччини ототожнюються з російською імперією. Одступлення німцями совітам українських, білоруських, литовських і навіть чисто польських провінцій можна пояснити трудним становищем Німеччини стратегічним і потребою перекинути на західній фронт збройні сили, що оперували в Польщі.

Інше пояснення знаходимо ми в депеші з Москви («Le Temps» з 28 вересня 1939 р.), де говориться: «у всякому разі в цей момент єдина серйозна вигода для Німеччини, що її вона отримала від СССР ціною неомірних уступлень, це те, що тепер польський нарід є нездібним зробити найменший рух під подвійним пануванням російсько-німецьким. Правдоподібно вважають в Німеччині, що СССР переводитиме в Польщі таку саму роботу систематичної ліквідації національних кадрів, що він зробив вже на Україні і в Білорусі під подвійним знаком національного визволення і прслетарської революції. Видно вже приявним маневр про те, що за кілька день будуть тут запевняти, що совітська польська республі-

на утворена по принципах викладених товаришем Сталіним в його творі «Марксизм і національне питання» і приєднана до ССРСР, буде єдиною формою для забезпечення полякам національного незалежного існування. Твір Сталіна, якому «Правда» присвячує сьогодні велику статтю, був написаний у 1913 р. і торкається очевидно національного питання в бувшій Росії. Але ССРСР все більше й більше стотожнюється з бувшою Росією. Таким чином кадри польського народу могли-б бути замінені, в дуже короткий час, рекрутованими кадрами з комуністичних комітетів в Москві, в Києві, в Баку і т. д.»

Побіжно скажемо, що це завдання в українських провінціях відступлених совітам не до виконання Москві, бо українські національні кадри Галичини і Волині, яка б не була тяжка їхня доля, зможуть, ми певні, дати належний спротив усім зусиллям ІПУ.

І коли Німеччина погодилася на такі методи советизації на відступлених землях, то очевидно для неї то не було несподіванкою. Це, певно, було передбачено. Але коли на яскраву спробу германського світу реалізувати свій *Drang nach Osten* (після його основної підготовки: анексії Австрії й окупації Чехії і Словаччини) на заході заговорили англо-французькі гармати і кулемети (можливо й несподівано для керівників Німеччини), то ситуація і успіх цього *Drang'u nach Osten* може бути на час загальмовані. Це цілком зрозуміло. Але од того зовсім не міняється його внутрішній зміст і напрям, однак, певна річ, може він бути скрито переведеним, лише іншими методами. Чи не доказом того поспішне погодження німців на демаркаційну лінію поміж німецькими та совітськими військами та спішна теперішня поїздка Рібентропа до Москви.

Знаючи німецький характер, що завжди добре підготовлює намічену акцію, треба гадати, що німецько-совітський пакт був підготований німцями заздалегідь, і очевидно був підготований ними не для того, щоб програти, а навпаки для того, щоби виграти.

Треба взяти під увагу, що на теренах бувшої Росії німці працювали ґрунтовно з часів після Петровських і працювали майже у всіх ділянках, особливо в політичній, економічній, адміністративній. Адже ж не є секретом, що в системі російської держави до революції німці займали відповідальні і важливі пости, як в уряді, так і армії, в торгівлі, в промислі і т. д.

Звичайно для багатьох людей ця форма співжиття німецького світу з совітським (російським) видається неможливою, як видавався неможливим і пакт, який сьогодні є доконаним фактом. Але беручи під увагу, що німецька цивілізація стоїть куди вище від російської, — не трудно передбачати перемогу першої над другою, навіть, коли у першій порі цього співжиття стануться сутички локального характеру (розмеження кордонів, розмеження зон впливів то-що).

Є ще одне, ніби, непогодження — ідеологічне. Як, мовляв, може ужитися націонал-соціалістична ідеологія з комуністичною? Але чи ж на вітер були сказані слова Гесе про те, що «Гітлер краще заведе в Німеччині совіти, ніж скапітулює перед деспотіями»? Та врешті по суті чи ж так далекий націонал-соціалістичний режим Німеччини від комуністичного в СРСР? Політично ж завдання і напрямні режиму Гітлера ще далі, то ідентифікуються з напрямними минулої імперської Німеччини. Теж саме робить і радянський режим, що де далі, то все більше стотснюється з стремліннями царської Росії.

Коли ж підвести підсумки хоч побіжного аналізу, то ясно випливає, що слова Рібентропа сказані в Москві повні глибокого змісту, а саме про «історичну приязнь Німеччини й Росії», і очевидно ті слова не є порожнім звуком, а навпаки справжньою дійсністю, перед якою поставлено європейський світ.

А кожному історикові відомо, що в цій «історичній приязні» Німеччини й Росії завжди була перевага Німеччини.

* * *

З погляду українського такі перспективи майбутнього не можуть викликати розбіжностей думок. Українці, всі, як один, мусять всією силою і всіма засобами протистояти і борстися з цим симбіозом німецько-радянським, бо цей симбіоз виключає незалежне існування Української Ідеї. Та й 1918 рік, з часів лихої пам'яті гетьмана Скоропадського, наявно доводить, що існування Української Держави тоді було для німців лише етапом для відбудови «єдиної й неділимї». Можливо, що в майбутньому, може й недалеко, німці вертатимуться до українських справ, але то, наперед можна сказати, буде нічим іншим, як шантажем з стосунку до свого нового союзника. І горе буде тим українцям, що повірять у привабливі співі модерної Льорелї.

Об'єднання північних потуг — Берліна й Москви — є і буде постійною небезпекою для нас і перешкодою на шляху до здійснення самостійности Української Держави.

К. Юноша

Д О В С І Х У К Р А Ї Н Ц І В

Ви одчуваєте потребу — особливо тепер — інформувати чужинців про події українського життя і про те, що думають українці, що роблять вони і яке їхнє становище до подій, — тому давайте їм

BULLETIN DU BUREAU DE PRESSE UKRAINIEN

що виходить що-місяця в Парижі.

Звертайтеся до редакції: «Bulletin du Bureau de Presse Ukrainien» — 24, Rue de la Glaciere, Paris 13.

Це відбувається, розуміється, в СРСР, а перед усім в УРСР, де скотарство найбільше розвинено. Це не підлягає найменшому сумніву, коли переглянути навіть саму лише совітську статистику. В часі від 1933 до 1938 р. зросло число великої рогатої худоби в усіх 400.000 колхозних господарствах, що її плекають, на 79 відс., число кіз, овець і свиней на 168 відсотків. Число ж великої рогатої худоби на Україні зросло в часі від 1934 до 1938 р. на 212,7 відс., число овець і кіз на 207,8 відс. і число свиней на 259,6 відс. Число населення РСФСР зросло протягом останніх дванадцяти років на 16,9 відс., а УРСР на 6,6 відс. Звичайне зіставлення цих чисел доводить яскраво той жахливий факт, що частина українського населення мусить уступити місце худобі, яку вивозиться потім до Москви та Ленінграду. Цю систему має бути тепер послідовно розвинено. Відносно цього не повиннає найменшого сумніву промова московського сатрапа на Україні, Хрущова, яку він виголосив на паралі робітників скотарства 15. VII і яку було подано в «Ізвестіях» з 22. VII.

Дотичне число їх оздоблено й світлою його. Потрійне підборіддя, грубі вуста, качачий ніс і вузко розставлені мавпячі очі під лисим чолом не полишають ніякого сумніву відносно національної приналежності цього московського висланця на Україні, тако-ж як і цілий зміст його промови. Присвячено її «закоу», який наказує, щоб від 1. I. 1940 р. колхози постачали «державі» м'ясо не відповідно до числа худоби, яку вони мають, як це було досі, а відповідно до числа гектарів ґрунту, яким колхоз користується. Після думки Хрущова, «скотарські резерви України не до вичерпання. 34 відс. колхозних господарств України не мають ще цілком фарм великої рогатої худоби, 17 відс. не мають свиноматок, більш псовини колхозів не мають овець. 48,5 відс. колхозів України мають менше 10 корів...» «Неслушність» закоу про дотеперішнє постачання мяса ілюструє він на прикладі двох колхозів Бородянського району Київщини, «Большевик» і «Червона Нива»; перший з них має 999 га, другий — 1040, перший має 135 голів великої рогатої худоби, другий 217, перший не має цілком свиней, а другий має їх 168. Наслідком цього «Большевик» постачає в цім році 16,6 сотнарів мяса, а «Червона Нива» — 78,8 сотнарів. В 1940 р. перший з цих колхозів буде постачати 49,45 а другий 52,9 сотнарів мяса. Таким чином муситиме й колхоз «Большевик» зайнятися поважно шлеканням худоби... На XVII з'їзді т. Сталін заявив — «Справу скотарства має взяти в свої руки партія», і московська окупаційна влада з п. Хрущовим на чолі перебирає її в свої руки. Він критикує гостро дотеперішні методи скотарства на Україні, занедбання пасовиків, машин при косовицях, сівби трав та забезпечення худоби пашою взагалі. Не менш гостро критикує він і місцеву совітську та партійну владу та провід колхозів, які про скотарство, а особливо про належне постачання мяса державі, зовсім не дбають, хоч жадається від них приблизно від 4 до 5 кг. мяса на гектар, а колхози мають що найменше до своєї розпорядимости 150 га, більшість-же колхозів має від 500 до 800 га. Він скаржиться гірко навіть на те, що поважна частина колхозів намагається всіми засобами увільнитися від постачання мяса, кажучи: «Ми маємо факти, що колхози перед І. Х. зменшують штучно число худоби у себе, щоб дістати менші призначення постачання мяса на наступний рік. Вони не лише не дбають про збільшення числа худоби, а навіть ріжуть її передчасно, та роблять взагалі все, щоб увільнитися від постачання мяса...» Отже московський уряд цілком свідомий того, що розвиток скотарства на Україні має відбуватися шляхом примусу і терору. «До кінця 1942 р. має бути доведено число коров до 810.000, число свиноматок — до 675.000 і число овецьматок — до 2.115.000». Заявив він додаючи: «Нам доведеться купити для скотарських фарм України протягом цього року 400.000 телиць. Доведеться виступити

проти колхозної засади — вимолотив збіжжя, дістає з дні праці і маси спокій без скотарства. А хто хоче урядити скотарську ферму, той мусить шукати на місці будівельних матеріялів. У нас обчислено кожний кубічний метр дерева, все розподілено на будівлі, отже доведеться збудити паркан, купити в колхозі якусь будову на збудовування. Де-які колхозники переселяються в багатоземельні райони, отже їх мати можна зужити на дахи для стасів, а стіни можна зліпити з глини...»

«Треба тако-ж подбати про годівельну базу для худоби при розподілі збіжжя за дні праці. В минулім році було видано за день праці по 7 кг., хотілось-би видати в цім році по 9 кг., але треба видати по 6, а решту залишити для худоби. Треба дбати перед усім про державу. Може доведеться скоротити площу засіву де-яких збіжжєвих культур на користь пасовищ, але цього не треба боятися, бо скотарство дає змогу збільшити поголів'я ланів. У нас тепер бракує шкіри на виріб взуття, а ми потребуємо його для Червоної Армії та для флоти. А щоб одягти вояків та матросів, треба розвинути вівчарство... Де-які ж дбають про те лише, щоб дістати більше за день праці та виплекати для себе самих трох кабанчиків. Але нас вже не обдуриш...» «Я переконаний, що Україна виконає з шаною для себе завдання, які постановили перед нею ЦК ВКПб та СРР СРСР...»

Більш цинічну промову справді було б тяжко виголосити. П. Хрущов заявляє цілком одверто про намір московського уряду витиснути ще більше збіжжя з українського селянства, щоб розвинути на Україні скотарство для потреб московського імперіялізму, для його армії і флоти, для воєнного промислу і партійної та совітської бюрократії, для тих 7 мільйонів «активістів», що мають переводити нові вибори до місцевих установ. Коли ж для цього бракує землі та пасовища, то українське селянство має забиратися до «багатоземельних» районів на Сибір та полишити свої хатини на стайні...

Треба справді дивуватися, коли при таких обставинах в поважнім українським дневнику знаходиться старий журналіст, що тішиться збільшенням українських назвиск поміж провідними большевицькими бюрократами та Україні та міркує над тим, чи має це принести зміну політики, чи лише тактики московського уряду на Україні. П. Хрущов дав вже належну відповідь на це.

Т. К.

Привертаємо увагу наших громадян, що перебувають у Франції, до конечної необхідности при залагодженні різних формальностей, отриманні паперів, виконанні своїх військових обов'язків — настоювати перед відповідними владами на правильному зазначенні своєї національности — української. Це має по-за практичне велике принципіальне значіння, підкреслюючи активну участь українців, як свідомих синів своєї нації, в обороні країни. гостинністю якої вони користуються.
